

és művelődéstörténeti doktori fokozat megszerzéséhez írt disszertációk csaknem mindegyike könyv formában is megjelenik, így az opponensi vélemények – minimális átalakítással – a tágabb szakmai közönségnek jó szolgálatot tesznek, ha megjelennek. Ahogy gyakran így is van, vagyis az opponensi vélemény is recenzio.

A szerző tehát fiatal, de ahhoz elég idős, hogy ne lássa, milyen kutatási módszert követve dolgoznak a nálánál 20-25-30 évvel fiatalabb szakemberek. Egy ilyen összefoglaló kötet 1985-ben akár felsőoktatási segédkönyv is lehetett volna. Hogyan látja a nemzetközi kutatási irányokat egy olyan magyar szakember, aki sokat olvassa a nemzetközi, de főként a német szakirodalmat. Ezeket a könyveket csak kevesen vehették kézbe akkor. Ma már azért ez nem okoz leküzdhetetlen akadályokat, még akkor sem, ha a jó állapotoktól még mindig nagyon messze vagyunk.

Kínem szól ez az összeállítás? Félek, hogy ez a kötet főként azoknak hasznos, akik maguk is olvasták, de legalább használták az itt ismertetett hatvan egynéhány könyvet. Ők, akár élvezettel fedezhetnek fel finom utalásokat kutatási programokról, a nyugati szakmai műhelyek hagyományos, vagy újító megközelítéseiről. Azok a hallgatók, fiatal szakemberek, vagy a könyveket nem ismerő szakírók, akik munkájához ezek szükségesek, vagy szükségesek lennének, talán egy *kvázi* tankönyvnek jobban örülnének. Egy monográfiának: így látja Tüskés Gábor azokat a problémákat, amelyek köré az ismertetéseit csoportosította. Igen, magam is ellenzem, hogy a bölcsész szakmákban tankönyvek szülessenek. Sőt, kételkedve fogadom azt is, ha egy magyar szakember valamelyik másik kulturális csoport, nép, nemzet művelődéséről összefoglalót ír. Ám ahogy fontos, hogy nem magyar szemmel is szülessen magyar történet, úgy érdekes az is, hogy egy magyar szakember mit gondol mások története egy-egy korszakáról, jelenségéről. A nagy kérdés, hogy a korszak-monográfiát, vagy tankönyvet kiváltja-e egy olvasónapló? Ha igen, akkor olyan, amely különböző időben, különböző felkészültséggel írt ismertetésekből épül fel, vagy ezeket egy adott pillanatban birtokolt tudással egységessé kell faragni, vagyis újra ismertetni egy-egy kötetet?

A csoportosítás persze maga is kutatástörténet. A szerző érdeklődése változásainak története is. Mint ilyen, egy önéletrajzi vallomás, tematikus

esszégyűjtemény. Aki ezekről a témákról Tüskés Gábor véleményéről – amelyek különböző időben íródtak – tájékozódni kíván, azoknak mindenképpen hasznos a kötet.

Most én vagyok a könyv ismertetője. Ha arra gondolok, hogy a magam szakmai munkájában tudom-e használni ezt a könyvet, akkor azt kell, hogy mondjam, *nem*. Ugyanakkor ki kell hangsúlyoznom azt is, hogy kiváló könyvek, nagy szakértelemmel megírt ismertetésit vehetjük kézbe. Ráadásul olyan válogatásban, amelyből egy történet kerekedik ki. A kora újkori európai művelődéstörténet egyes rész kérdéseinek, egy magyar kutató általi mozaikja.

MONOK ISTVÁN

Pál József: *Nézőpontok. (Tanulmányok a 20. századi magyar irodalomról, tudományról és művelődéspolitikáról.)* Szeged, JATEPress Szegedi Egyetemi Kiadó, 2014, 230 l.

Pál József Dante költészete, a XVIII. századi művelődéstörténet, az ikonológia és a szimbólumkutatás, a komparatiztika és a magyar-olasz kapcsolattörténet kiemelkedő kutatója, a Szegedi Tudományegyetem Olasz Tanszékének vezetője. *Nézőpontok* című új könyvében összegyűjtötte és kiadta azokat a különböző műfajú írásait, amelyeket 1990 óta négy fő témakörben írt, és amelyek különböző folyóiratokban elsősorban nehezen hozzáférhetők. A kiadvány összeállítása újítás, hiszen eltérő műfajú írások kerülnek egymás mellé részben azonos témában: találunk itt új kutatási eredményeket felmutató szaktanulmányt, szélesebb közönség számára kutatásokat összegző esszét, kiállítás megnyitót, recenziót. A tanulmányok fogalmakat tisztáznak, új kutatási irányokat tűznek ki, és kiemelik az interdiszciplináris kutatások fontosságát. Az írások így összegyűjtve könnyebben eljutnak a tudományos és széles közönséghez.

Az első rész „Művelődéspolitikai törekvések sorsfordító időkben” címmel öt írást tartalmaz. Négy az 1920-as és 1930-as évek jelenségeivel foglalkozik, ezen belül is kettő Szent-Györgyi Albert tudományszervező tevékenységével és költészetével. A negyedik tanulmány aktuális kérdesei: Horthy szerepének újraértékelése, Horthy és Babits kapcsolatának elemzése, valamint a *Nyugat* utolsó számában publikáló írók további sorsának

követése. Az 1956-os forradalom utáni irodalompolitikai eseményekről szóló ötödik írás fontos kérdése az erőterek elemzése a II. világháború után, az írók különböző válaszai és a börtönben kikényszerített „életmentő” írások.

A „Babits tanított ízére a dalnak” című második fejezetben közölt hat, Babits Mihály és Weöres Sándor költészetének egyes aspektusaival foglalkozó írás közül azt emelem ki, amelyek a Weöres Sándor művei által inspirált szobrok és festmények kiállításának megnyitóján hangzott el először (Szeged, Reök-palota, 2013. október 5.) A különböző művészeti ágak egymásra hatása Weöres műveiben is tetten érhető, s ő maga is hatott, hat verseivel, fordításaival más művészeti ágak alkotóira.

Az irodalomtudományi kutatás gazdagodását jelzi a komparatista műhelynek szentelt harmadik fejezet, amelyben két tanulmány foglalkozik Vajda György Mihály munkásságával, kiemelve annak összehasonlító irodalomtörténeti és nemzetközi tudományszervezői aspektusát. A „Szimbólumkutatás – szimbólumelmélet” című tanulmány célja az irodalmi és képzőművészeti alkotások egymáshoz való viszonyának vizsgálata. Ebben párhuzamba állít két XVII. századi, azonos témát, az idő és a bölcsesség hármasságát azonos motívumokkal ábrázoló költészeti és festészeti művet: Giordano Bruno *Eroici furori* (1584 előtt, *Hősi megszállottságok*) című műve második rész első dialógusában szereplő szonettjét és Tizianónak a könyv borítóján látható, *Az idő allegóriája* című festményét (1565 körül). A két mű közös motívumai – a múltba tekintő farkas, a jelennel bátran szembenéző oroszlán és a jövőbe bizakodva néző kutya hármassága – a XVII. századi idő-bölcsesség ábrázolások elterjedt szimbólumai, embléma-gyűjteményekben is gyakran szerepelnek. Az utolsó írás a magyar nyelv és irodalom külföldi egyetemeken való oktatásáról ad panorámát, és felveti, hogy tisztázni kellene: melyik minisztérium feladata a hungarológia gondozása, hiszen a Balassi Intézet korábban a kulturális és oktatási minisztériumokhoz, később a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztériumhoz tartozott, és 2014-ben a Külgazdasági és Külügyminisztériumhoz került. A történeti áttekintés után több javaslatot is megfogalmaz a rendszer hatékonyabbá tételére, például a kiterjedtebb lektori hálózat helyett kisebb létszámú, de hatékonyabb professzori hálózat kialakítását.

„Az adathordozó hatalma” című negyedik, egyben utolsó fejezet egyik írásában arról vall Pál József, hogy mely négy könyv kíséri végig útjáról életét, amelyeket magával vinné egy lakatlan szigetre: Platón összes művei, a Biblia, Dante *Commediája* és Weöres Sándor versgyűjteménye. A kötet utolsó részéből még ki kell emelni egy írást, amely az európai kánon létrehozására tett kísérleteket mutatja be Dantétől napjainkig. A különböző elvek alapján összeállított kánonok célja kettős: egyrészt az iskolai és egyetemi világirodalmi tanulmányok tantárgyi programjának összeállítása, másrészt az „eszmetörténeti perspektívába állított európai önismeret”.

Hasznos funkciót tölt be az írások első megjelenésének jegyzéke és a névmutató a könyv végén. Pál József könyve összegzi a szerző kutatásait az irodalom tudománytörténete, Babits Mihály és Weöres Sándor költészete, valamint a hungarológia témakörében, s egyben elvégzendő feladatokat jelöl ki a két világháború közötti és a második világháború utáni magyarországi irodalom történetének árnyaltabb megismerése érdekében.

Fabricii, Principio (1546–1618):
Delle allusioni, imprese, et emblem... sopra la vita,
opere, et attioni di Gregorio XIII
Pontefice Massimo libri VI. Roma,
Bartolomeo Grassi, 1588. I. kötet,
Omnia tempus habent, 30.

TÜSKÉS ANNA¹

¹ A szerző az MTA BTK Irodalomtudományi Intézetének munkatársa.